

Mardešićeva vizija kršćanstva i politike – nekad i danas

Špiro Marasović

e-mail: spiro.marasovic@st.htnet.hr

UDK: 28 (321)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 15. prosinca 2008.

Prihvaćeno: 4. veljače 2009.

Kao aktivan i prakticirajući katolik, koji se sociologijom i fenomenologijom religije ne bavi iz puste dokolice, nego iz temeljne zainteresiranosti za adekvatnu i učinkovitu prisutnost kršćanstva u društvenom i političkom životu, Željko Mardešić uz tu je zainteresiranost bio ujedno uvelike i nezadovoljan odnosom katolika prema društvenom i političkom životu prije II. vatikanskog sabora, kao i razočaran načinom na koji su se katolici uključili u taj život u Hrvatskoj nakon njezina osamostaljenja od Jugoslavije i opredjeljenja za demokratski ustroj. Stoga se pokazalo zanimljivim i potrebnim vidjeti kakva je doista njegova vizija kršćanstva i politike nekad i danas, što je tema i zadaća ovoga članka. Da bi taj problem rasvijetlio, autor je ovoga članka svoj rad podijelio u tri dijela, odnosno potražio odgovore na tri pitanja: 1. Što je za Ž. Mardešića uopće politika? 2. Što je za njega u kršćanstvu ono što ga čini društveno i politički relevantnim? 3. Kako je taj odnos izgledao prije, a kako danas,

poglavito u Hrvatskoj i nakon Koncila i nakon Domovinskog rata?

Tražeci odgovor na prvo pitanje, autor uočava da je za Ž. Mardešića politika zapravo isto što i demokracija, jer jedino u tom društvenom određenju »polis« postaje područje aktivne odgovornosti za »demos« pa, prema tome, i preduvjet mogućnosti kršćanskog angažiranja za zajedničko dobro. Odgovor, pak, na drugo pitanje autor otkriva u dobroti, i to ne bilo kojoj i bilo kakvoj, već specifično kršćanskoj dobroti, onoj kristovskoj i kristocentričnoj koja uključuje i ljubav prema neprijatelju, što je u biti sebedarno služenje drugima, dok sve drugo on svodi pod sintagmu »zla politika« ili »političnost«, što je samo oblik egoistične vladavine, plod ideologije i rasadnik mržnje. U trećem dijelu autor ukazuje na Mardešićevu konstataciju kako u slobodnoj Hrvatskoj, na žalost, prevladava kod katolika više »političnost«, nego »politika«, točnije da prevladava pretkoncilsko, a ne koncilsko katolištvo.

Ključne riječi: demokracija, dobrota, katolicizam, politika, političnost, ideologija.

Uvod

Govoreći o brodolomu komunističke civilizacije, koji nas je sve zatekao i iznenadio, Ž. Mardešić kaže da nas je daleko više zateklo i iznenadilo sve ono što se zbivalo poslije propasti komunizma, nego sam njegov raspad, te nastavlja: »O drugom smo barem pritajeno sanjali, dok nas je prvo neugodno udarilo po glavi. Zato što su pritom najviše zakazali upravo katolici. Iako prvi u oporbi protiv komunizma, zadnji su prispjeli na gradilište novoga demokratskoga društva. Nije, dakako, lako dokučiti razloge takvog zakašnjenja, jer ih je zacijelo bilo više. Možda smo odveć ustrajavali na starozavjetnoj teologiji oslobođenja naroda, a zapustili otkrivati novozavjetnu teologiju osobne ljudske slobode i dostojanstva – što, naravno, nije isto. U svakom slučaju, sloboda nas je zatekla manje spremnima od bivših komunista.

Dok smo mi bučno slavili pobjedu i oduševljeno blagoslivljali sve što su pred nas stavljali, oni su osnovali brojne političke stranke posve različitih predznaka. Na kraju su sva mjesta bila popunjena. Nama je za utjehu ostalo nekoliko pomoćnih sjedala, valjda za pokriće i opravdanje svega nekršćanskog što će ubrzo uslijediti. Nažalost, neki i dalje nastavljaju slaviti premda su praznici već davno prošli. A među njima je opet najviše katolika.«¹

Iz ovoga citata jasno se razabiru osnovne teze koje bi, kad je riječ o Mardešićevu načelnom poimanju odnosa vjernika katolika prema političkom djelovanju, trebalo da budu izvan svake diskusije: 1. katolici treba da se politički angažiraju; 2. katolici se i u Hrvatskoj politički angažiraju, ali, 3. oni to rade na krivi način.² Odmah valja naglasiti da teza o neophodnosti političkoga angažmana katolika nije samo Mardešićeva, već je ona integralan dio socijalnog nauka Crkve, sadržan kako u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*,³ tako i na poseban način u enciklikama Ivana XXIII. *Pacem in terris*⁴ i Pavla VI. *Octogesima adveniens*.⁵ Nije, dakle, u pitanju da ili ne političkog djelovanja

1 Željko MARDEŠIĆ, *Odgovornost kršćana za svijet*, Sarajevo – Zagreb, 2005, 26.

2 Ako u naslovu ovoga članka stoji »kršćanstvo« a ne »katolištvo«, u njemu se ipak analizira to kršćanstvo isključivo u njegovoj katoličkoj inačici jer je i sam Ž. Mardešić bio katolik i jer je uglavnom pisao za katoličko čitateljstvo.

3 »Svi kršćani treba da u političkoj zajednici postanu svjesni svog posebnog poziva; oni naime treba da dadu primjer razvijajući u sebi svijest dužnosti i zalaganja za opće dobro, a djelima valja da pokažu kako je moguće uskladiti vlast sa slobodom, osobnu inicijativu sa solidarnošću i potrebama čitavoga društvenog tijela, potrebno jedinstvo s plodnom raznolikošću. U uređenju vremenitih stvari neka priznaju kao legitimna mišljenja koja se međusobno razilaze i neka poštuju građane koji, pa i udruženi, pošteno brane svoje mišljenje. A političke stranke moraju promicati ono što se po njihovu sudu traži za opće dobro; ali nikada nije dopušteno vlastitu korist pretpostaviti općem dobru« (GS 75).

4 PT 146

5 OA 24, 46, 48. O tome više u: Špiro MARASOVIĆ, *Kršćanski identitet i politički angažman*, u S. Baloban (ur.), *Socijalna budućnost Hrvatske*, Zagreb 2002, 126-166.

katolika, nego način, tj. kako bi to katolici i kršćani morali politički djelovati. Da bismo, međutim, otkrili u čemu leži neispravnost suvremenoga političkog angažmana katolika u Hrvatskoj, odnosno, kako bi zapravo, prema Mardešiću, trebao izgledati njihov pravi politički angažman, neophodno je odgovoriti na tri pitanja: 1. Što je za Ž. Mardešića uopće politika? 2. Što je za Ž. Mardešića u kršćanstvu ono što ga čini društveno i politički relevantnim? I 3. Kako je taj odnos izgledao prije, a kako danas, poglavito u Hrvatskoj i nakon Koncila i nakon Domovinskog rata?

1. Demokracija kao politika

O odnosu između vjere i politike, Crkve i politike, pa onda, dakako, i o odnosu kršćanina i politike napisane su silne knjige, a sve zbog toga što je to područje povijesno opterećeno kako nesporazumima tako i krivim potezima i s jedne i s druge strane. Politika je zapravo i u ovom dijelu svijeta kroz duga stoljeća bila stvar isključivo malog broja privilegiranih, a svodila se više na *ordiniranje*, nego na *koordiniranje*. *Ordiniranje* je pak bilo isto što i vladanje, neovisno o kojoj je razini vladanja riječ. Tako je bilo ne samo u doba feudalizma, nego i u periodu nakon građanskih i socijalnih revolucija, s jednostavnog razloga što su za neku drugu vrstu obnašanja odgovornosti za cjelinu političke zajednice nedostajali osnovni preduvjeti u masi građana, a to je elementarna pismenost, a o drugim specifičnim i neophodnim znanjima da se i ne govori. Stoga je politika bila zapravo posao oligarha, tj. vlast malobrojne elite nad masom za to nekvalificiranih podanika. Podanik je stoga imao dužnosti, ali ne i neke odgovornosti – jer odgovornost je po definiciji uvijek na onima koji donose odluke. Odatle i činjenica da »podanički mentalitet« ne uključuje samo ponižavajuću poslušnost, nego i komotnu neodgovornost. Tek s razvojem općega školstva i mogućnošću školovanja za sve, odnosno tek razvojem masovnih medija i s njima povezanom mogućnošću dolaska do neophodnih saznanja i informacija, građani, koji su to tada bili tek u formalnom smislu, sad su postali i u materijalnom, a time je i »polis«, tj. politička zajednica postala »demos«, tj. u pravom smislu riječi politički narod. Ovim razvojem sada je ne samo svaki pojedinac dobio mogućnost donošenja političkih odluka, nego je na sebe preuzeo i s tim odlukama nedjeljivu odgovornost.

Nije nikakva tajna da su se ti procesi događali na valovima liberalizma, zbog čega su crkvene vlasti u njima dugo gledale specifičnu varijantu anarhizma.⁶ No nije tajna ni to da se ni razvoj političkog angažmana nije uspio izdići

6 O napetostima između Crkve i liberalizma usp. J. JUKIĆ, *Lica i maske svetoga*, Zagreb, 1997, 369-395.

iznad jedne od varijanti vladanja, što će reći da se nije uspio emancipirati ni od makijavelizma kao kronične bolesti društvene i političke vlasti. Međutim, kako su nakon dugih i krvavih vjekova političke povijesti, posebice nakon dva svjetska rata, makijavelističke igre cijeli svijet stavile pred realnu mogućnost totalnog uništenja – budući da su se ratne igračke u međuvremenu razvile do razine sotonske mašte – politika se danas nameće samo kao disperzija političke vlasti »per capita«, a s njome jednako tako i odgovarajuća odgovornost. Ovakva disperzija vlasti stvara veće izgleda da neće doći do prebrzi odluka prema zlu, s jedne strane, i daje priliku svakome pojedincu da se u tom smislu osobno angažira, odnosno, daje mu priliku da se kao osoba odgovorno razvije na svim razinama društveno korisnoga rada. Taj pak model političke organizacije i političkog djelovanja jest – *demokracija*. I kad Mardešić govori o političkom djelovanju, odnosno kad zagovara političko djelovanje, onda je to uvijek i samo – demokratsko djelovanje. Za njega su politika i demokracija zapravo jedno te isto.

»Kroz zadnja stoljeća mnogi su katolici odlučno odbacivali i neprizivno osuđivali svaku demokraciju smatrajući je središnjim krivovjerjem modernoga doba. Tek će na Božić 1944. godine Pio XII. priznati vrednote demokracije jer su upravo u završenom II. svjetskom ratu nedemokratski sustavi doživjeli neiskupljiv i potpun poraz: ne samo vojni nego i moralni. Katolici su, naime, otkrili njihove strašne zločine koji su poticani rasnom ideologijom o izabranim pojedincima i narodima, što je najveća moguća opreka demokraciji. Od tada katolici mijenjaju stajalište i postaju najgorljivijim braniteljima i zagovornicima demokracije. Dapače, modernu su poslijeratnu Europu zapravo u velikoj mjeri izgradili katolici dok su drugi tek pomagali. Bez takve Europe – predvođene demokršćanima – bio bi nezamisliv II. vatikanski koncil, koji je teološkim rječnikom podržao tu promjenu. To je ono novo lice Crkve. Govoriti danas o katolicima koji bi zabacivali demokraciju djeluje krajnje groteskno i sablažnjivo.«⁷

Mardešić, dakako, jako dobro uviđa i zna da ni demokracija nije idealan politički sustav, ali, za razliku od svih drugih, taj sustav ima u sebi ugrađene mehanizme trajne metamorfoze prema boljemu. Ta, pak, zadaća, tj. tako djelovati da se razvoj demokracije zbiva u pozitivnom, a ne u negativnom smjeru, po njemu spada na kršćane. On tako piše: »Naravno da demokracija ima svoje nedostatke i potrebu za moralnim poboljšanjem – što i djeca vide – ali tko je pozvaniji od kršćana da to nadopune svojim vrlinama: Jučer se možda moglo biti kršćaninom bez pristanka uz demokraciju. Danas više ne. Tko to ne razumije, izgubljen je u vremenu i čini veliku štetu svojoj vjeri i bližnjemu. Zloporaba demokracije ne oslobađa ga od odgovornosti kao ni zloporaba njegove

7 Ž. MARDEŠIĆ, *Odgovornost kršćana za svijet*, 23.

vjere. Dapače, samo još više obvezuju. Moralno je dakle biti demokratom.«⁸ U toj svojoj tvrdnji da su kršćani dužni pridonositi razvoju demokracije prema pozitivnim ciljevima, Mardešić je u potpunosti na tragu II. vatikanskog sabora koji kaže: »Svi kršćani treba da u političkoj zajednici postanu svjesni svog posebnog poziva: oni naime treba da budu primjer razvijajući u sebi svijest dužnosti i zalaganja za opće dobro, a djelima valja da pokažu kako je moguće uskladiti vlast sa slobodom, osobnu inicijativu sa solidarnošću i potrebama čitavog društvenog tijela, potrebno jedinstvo s plodnom raznolikošću.«⁹ Jednako tako on je na tragu učenja i Ivana Pavla II. koji kaže: »Crkva cijeni sustav demokracije u koliko omogućava široko sudjelovanje građana u političkim odlukama te jamči podanicima mogućnost da biraju i nadziru vlastite vladare, tj. da ih zamjene na miran način kad to bude prikladno. Crkva zato ne može podržavati oblikovanje uskih vodećih skupina koje radi zasebnih interesa, ili radi ideoloških ciljeva uzurpiraju državnu vlast.« Ali isti papa i nadodaje: »Demokracija bez načelâ lako se pretvara u otvoreni ili skriveni totalitarizam, kao što to pokazuje povijest. Crkva ne zatvara oči pred opasnošću fanatizma ili fundamentalizma onih koji u ime ideologije, koja se smatra znanstvenom ili religioznom, misle da smiju nametati drugim ljudima svoje poimanje istine i dobra.«¹⁰

Koliko god, dakle, da je ispravno i moralno biti demokratom i unutar demokratske logike politički djelovati, i ovaj oblik društvenoga života i djelovanja ima svoju malignu varijantu. U javnom žargonu, čak i političari govore o »politizaciji«, odnosno »politikanstvu«, kao krivom načinu vođenja politike. Mardešić za takvo što stvara vlastitu kovanicu koja glasi »političnost«. Političnost je zapravo suprotan proces demokratskoj logici: Umjesto da se politika demokratizira i tako postupno postaje najnormalniji društveni angažman i način kako svatko u okviru svoga djelokruga i svoje nadležnosti pridonosi rješavanju problema i ostvarenju općega dobra, demokracija se politizira, točnije postaje stvar »polisa«, »grada«, a ne »građana«, što će reći da pokazuje tendenciju etatizacije cjelokupnoga osobnog i društvenog života. Takvo poimanje i prakticiranje politike proizvodi »zla«, a ne demokraciju. Pišući u tom smislu o društvenoj patologiji u nas, tj. o tima »zlina politike« on kaže i sljedeće: »Od svega što je dosad navedeno možda je za naše prilike najvažnija oznaka *upravo izopačena politika koju možemo ispravnije nazvati politikanstvom ili političnošću* (podcrtao Š. M.). Deset godina stvarno i zbiljski u nas živi samo politika, živi se samo od politike i samo za politiku. Sve je drugo bačeno u zadnji plan i nema velike važnosti. Politika je postala golemim polipom i molohom, koji je doslovce progutao sve

8 Isto, 25.

9 GS 75.

10 CA 46.

ostale ljudske djelatnosti – gospodarstvo, sudstvo, znanost, umjetnost, školstvo i zdravstvo – i pretvorio ih u politiku. Ili nas je barem učinilo ovisnima o politici. Ona je zauzela središnje mjesto vladajuće djelatnosti i jedino istinskog razmišljanja u hrvatskom društvu. Mi bismo dapače htjeli – a o tome se sve učestalije piše i govori – etičku politiku po kršćanskom društvenom nauku, a nemamo još ni politiku po običnom građanskom uzoru. Zato je u nas politika još uvijek neko politikantstvo, a ne politika. Ili bolje reći, ona je predpolitična ili paleopolitična kakva je možda bila na prijelazu iz kasnijeg feudalizma u moderni građanski poredak.«¹¹

Valja naglasiti da se to urušavanje politike u političnost za Mardešića zbiva uvijek kad se demokratsko djelovanje poveže uz neku ideologiju pa onda, umjesto da ostvaruje i rješava konkretne probleme, boj bije za neke više, tj. ideološke ciljeve. Tu politiku vezanu uz ideologije on naziva i »velika politika« u kojoj on nazire opasnost i od politizacije vjere, odnosno opasnost od pretvaranje vjere u ideologiju pa time i od zlorabe vjere u političke svrhe. »Kršćani bi, pak, trebali biti na poseban način oprezni prema manipulacijama vjere u političke svrhe – piše on – jer ih je ta opasnost prečesto salijetala u prošlosti i nisu joj baš uspješno znali odgovoriti. Bilo je, nažalost, više padova nego časnih protivljenja. Otud posljedice: katolici imaju na računu neslavni konstantinizam, a pravoslavci nose zlo nacionalizma. Prilike su u svijetu danas vrlo teške i sumorne. Jedna se politika služi svim sredstvima u borbi protiv druge politike. U takvim okolnostima lako je politiku podvaliti za kršćanstvo, a kršćanstvo za politiku. Vjernici moraju biti vrlo mudri i moliti se da ne padnu u napast zle političnosti. Nije ni u nas drugačije. Ostavimo se velike politike i počnimo činiti dobro u djelokrugu svoga djelovanja. Jedino će nam se to priznati, dok nas ideološka nadvikivanja mogu samo odvesti u nove mržnje i obračune.«¹²

Politika kao demokracija, kao konkretno djelovanje i su-djelovanje u rješavanju pitanja od zajedničkog interesa i zajedničkoga dobra, pridonosi razvoju društva tako da pobjeđuje danomice probleme pred kojima se nalaze država i društvo. »Velika politika«, ideologizirana politika, odnosno »političnost« ne ide toliko za tim da pobijedi određene probleme, nego ljude drugoga ideološkoga predznaka. Zato ova potonja slavi trijumfalno svoje pobjede nad nekim, ali ne nad nečim. Politički aktivni kršćani, međutim, mogu trijumfalno slaviti svoje političke pobjede samo ako su prethodno kršćanstvo i kršćansku vjeru sveli na puku ideologiju. »Kršćani u modernom svijetu danas – kaže Mardešić – jako zaziru od svakog izvanjskog trijumfalizma i lažnih pobjeda vjere jer su postali svjesnima da samo obraćenje srca – što će

11 Ž. MARDEŠIĆ, *Svjedočanstva o mirotvorstvu*, Zagreb, 2002, 96-97.

12 *Isti*, *Odgovornost kršćana za svijet*, 128.

reći pobjede nad sebičnošću u sebi – ima značenje vjerodostojnosti. Drugo je sve privid, izgovor ili zamjena za taj sržni čin vjere. *Treba dakako ići još dalje i ustvrditi kako, povijesno gledano, političke pobjede kršćana nisu nikad bile i ostale pobjedama kršćanstva, niti su politički porazi kršćana postali i ostali porazima kršćanstva. Možda je bilo upravo obrnuto* (podcrtao Š. M.). Jer ponajviše su progonjeni vjernici pronijeli kršćanstvo diljem svijeta, a ne kršćani progonitelji nekršćana u svijetu. U protivnom ćemo ostati više zarobljenicima nedavnog političkog uspjeha nego navjestiteljima oslobođenja od njegovih grijeha.«¹³

Ovu kobnu povezanost i isprepletenost vjere i ideologije, Crkve i politike, Mardešić je prepoznavao u »političkim teologijama«,¹⁴ druge polovice i kraja dvadesetoga stoljeća koje su tako promišljale društvenu praksu da su se na neki način nudile za teoriju društvenog i političkog prevrata. Tu valja na poseban način spomenuti »teologiju oslobođenja«. ¹⁵ Za takve je teologije tipično da odbacuju moderni svijet i liberalizam na kojem je izrasla suvremena demokratska misao i praksa, te sve one preskaču moguća, barem djelomična, svakodnevna rješenja, da bi ostvarile zamišljeni epohalni konačni cilj. One su zapravo vjeru sekularizirale, a politiku sakralizirale. Stoga je i njihov neuspjeh prouzročio ponovnu sekularizaciju politike, što Mardešić smatra pozitivnim, jer politika jest sekularna kategorija i sekularna praksa, o čemu svjedoči i II. vatikanski sabor kad govori o »autonomiji ovozemnih stvarnosti«. ¹⁶ Osvrćući se, dakle, na te teologije, Ž. Mardešić kaže: »Od te revolucije nije naravno bilo ništa, kao uostalom ni od svih milenarističkih pobuna i tlapnja kroz ljudsku povijest. Koncilska je misao – odjevena bez svojega pristanka u tuđe ruho politizirane teologije – doživjela svoju drugu sekularizaciju. No ovaj put nije se radilo o sekularizaciji kršćanstva, nego o sekularizaciji politike shvaćene kao religije. A svjetovno mišljenje na religiozan način uvijek u ostvarenju zakazuje. Nije onda bilo iznenađenje što se politika polako počela vraćati skromnostima svoje posebne djelatnosti, odričući se velikih iščekivanja i korjenitih obrata. Politika danas ne obećava mnogo, ali u malome ispunjava traženo. Ta sekularizacija politike, razumljivo, neće dovesti do odreknuća od promjene neljudskih ustaljenih poredaka, nego će učiniti sve da se oni dokinu u obzorju mogućega,

¹³ *Isto*, 50.

¹⁴ O »političkoj teologiji« usp. Rosino GIBELLINI, *Teologija dvadesetog stoljeća*, Zagreb, 1999, 301-314.

¹⁵ O »teologiji oslobođenja« usp. *isto*, 347-375 i Leonardo BOFF, *Crkva, karizma i vlast*, Zagreb, 1987.

¹⁶ »Ako pod autonomijom ovozemnih stvarnosti podrazumijevamo da stvorene stvari pa i sama društva imaju vlastite zakone i vrijednosti koje čovjek mora pomalo otkrivati, primjenjivati i sređivati, onda je sasvim opravdano zahtijevati takvu autonomiju: to je ne samo zahtjev ljudi našega vremena, nego odgovara i volji Stvoritelja« (GS 36).

ljudskoga, ograničenoga, relativnoga i privremenoga. Zato je politička djelatnost zapravo stvarno moguća tek onda kad se sekularizira i deideologizira.«¹⁷ Ova je tvrdnja potpuno u skladu i s tezom kardinala J. Höffnera koji kaže da je kršćanskom socijalnom nauku dana važna zadaća, a ta je da »odvraća od bilo kojega društvenog utopizma«.¹⁸

2. Dobrota kao društvena i politička relevantnost kršćanstva

Ako je politika sekularna kategorija, s jedne strane, a s druge je kršćaninu dužnost da se i njome bavi, stari je problem: na koji onda način? Kako kršćanstvo, kao u svojoj srži nadnaravna vjera, može biti relevantno u društvu koje djeluje na čisto naravnoj logici? Drugim riječima, pitamo se: Ako je istina, kao što kaže Koncil, da se Crkva nikako ne podudara s političkom zajednicom »niti se veže uz bilo koji politički sistem«,¹⁹ što bi onda u kršćanstvu bilo ono što je relevantno ne samo za spas duše na drugom svijetu, nego i za društveni život na ovom svijetu?

Na II. vatikanskom saboru Crkva se izrijekom opredijelila za demokratski pluralizam, izjavila da su laici specijalno nadležni za svjetovne zadaće i djelatnosti, te izjavila da unutar različitih i za vjernike legitimnih političkih opredjeljenja nitko ne smije prisvajati evanđelje i crkveni autoritet, već svakoga na konkretno društveno i političko djelovanje upućuje isključivo njegova »ispravno formirana savjest«, kao norma i sudac.²⁰ J. Maritain će na ovaj problem odgovoriti tako što će razlikovati »kršćansko djelovanje« od djelovanja »kao kršćanin«.²¹ Mardešić je tu nešto jednostavniji. Govoreći o fazama svojega kršćanskog sazrijevanja kroz »tri pobune«: 1. pobuna protiv poniženoga razuma u komunizmu, 2. pobuna

17 J. JUKIĆ, *Lica i maske svetoga, ogledi iz društvene religiologije*, 387.

18 »Prije Uzašašća apostoli su pitali 'Gospodine, hoćeš li u ovo vrijeme Izraelu opet uspostaviti kraljevstvo?' (Dj 1,6). Pitanje je to koje poput uznemirenosti i muke prolazi kršćanskim stoljećima; uvijek se iznova javljaju sektaši i obećavaju zemaljski raj. Kršćanski socijalni nauk zna da prije Sudnjega dana neće biti raja, bez obzira na sve proroke s Istoka i Zapada. Ni najmarljiviji apostolat laikâ nije sposoban stvoriti kršćanski idealni red, jer 'sav je svijet pod Zlim' (1 Iv 5,19).« Joseph kardinal HÖFFNER, *Kršćanski socijalni nauk*, Zagreb, 2005, 25.

19 Usp. GS 76.

20 Usp. GS 43.

21 On to tumači ovako: »Ako se okrenem ljudima kako bih im govorio, ili djelovao među njima, treba dakle reći da se na prvome djelatnom planu, na planu duhovnom, pred njima pojavljujem kao kršćanin te tako angažiram Kristovu Crkvu; na drugome, pak, djelatnom planu, na planu vremenitom, ja ne djelujem kao kršćanin, već kršćanski, ne angažiram Crkvu već samo sebe, ali čitavog, a ne krnjeg ili bez duše; pri tom sam kršćanin, u svijetu sam, djelujem u njemu i nisam od njega...« Jacques MARITAIN, *Cjeloviti humanizam*, Zagreb, 1989, 350-360.

protiv ponižene moralnosti u sustavu svoga dobro izgrađenog intelektualnoga kršćanstva i 3. pobuna protiv ponižene dobrote u svome kršćanstvu svedenom samo na mudrost i čudoređe, on piše: »Došle su zrele godine i prvi objavljeni radovi iz struke – sociologije i fenomenologije religije – a meni je svakim danom postajalo razvidnije da kršćanstvo nije samo mudrost i čudoredno življenje nego nešto mnogo više od toga: *dobrota* (podcrtao Š. M.). Dugogodišnjim čitanjem i proniknućem u tekstove Evanđelja otkrivala mi se cijela mreža čudnovato podudarnih značenja, koja su nepovratno uvirala u uvijek isto dohodište: ono o potrebi čovjekova obraćenja na dobrotu, koja je sam Bog, jer je određen Ljubavlju. Istoznačnice pojma dobrote su mnogobrojne: ljubiti neprijatelje svoje, dati život za bližnje, imati čisto srce, ne suditi druge nego sebe, biti krotak, ponizan, mirotvoran, milosrdan, oprostiti bratu, moliti za progonitelje, ne činiti pravdu da nas ljudi vide, izabrati uska vrata i tijesan put.«²²

Za Mardešića je, dakle, dobrota onaj obol koji kršćanin, kao kršćanin mora pridonijeti demokraciji kao jedino prihvatljivom i čovjeka dostojnom obliku bavljenja politikom. Rečeno Maritainovskim rječnikom: Zadaća je kršćanina da u društvu ne djeluje *kao kršćanin*, nego *kršćanski*, a to je isto što i u demokratsko djelovanje ugraditi kršćansku *dobrotu*. Istoznačnice, koje je nabrojio u upravo citiranom tekstu, on neumorno ponavlja i varira tako da nema nikakvih nedoumica u pogledu ispravnoga razumijevanja te dobrote. Ta je dobrota vjernički integralna jer označava sudjelovanje u dobroti samoga Boga koji je ljubav. Utoliko je i sveopća, a ne tek plemenski, stranački, ili nacionalno usmjerena. Ta dobrota ima katabazičan karakter, tj. onakav karakter kakav ima i Božja objava u Isusu Kristu, koji sebe ponizi do smrti na križu (Fil 2,6-11). Utoliko ova dobrota nije čisto naravna i ne možemo je očekivati od onih koji nisu kršćani. Političke su religije, prema Mardešiću uvijek vezane uz biološke potrebe, genetsku strategiju preživljavanja, ugroženost opstanka i pamćenje zla, međutim, u kršćanstvu ti tijekovi idu sasvim suprotnim smjerom, iako se događalo da kršćani zalutaju na krive putove.²³ »Zato vođen često političkim povodima i koristima, vjernički je narod obavljao stanovitu reinterpretaciju kršćanstva i to tako da ga je podređivao svojim biološkim i društvenim potrebama, makar je kršćanstvo baš potpuno obrnut postupak, koji ide protiv ispunjenja bioloških i društvenih potreba, a za vjernost Božjim nakanama. Koliko je to ostvarivo nije ovdje sad pitanje, nego koja je istinska poruka Evanđelja. A ona u središte neprijeporno stavlja križ i dobrovoljnu smrt kao jedini put spasenja, a nikada tome do krajnosti oprečni biološki nagon za održanjem svojeg života na račun tuđe smrti. Krist se ne bori za vlastiti zemaljski opstanak, nego umire za vječni nebeski opstanak svih ljudi. Nasljedujući njegov poziv kršćanstvo želi uspos-

22 J. JUKIĆ, *Lica i maske svetoga*, 17.

23 Usp. *isto*, 304.

taviti dobrotu koja neće živjeti od smrti drugih. Evanđelje je u tome do kraja odlučno: 'Tko hoće sačuvati svoj život, izgubit će ga, a tko izgubi radi mene svoj život, naći će ga' (Mt 16,25).²⁴

Mardešiću, dakako, nije ni na kraj pameti da u tako poimanoj dobroti omalovaži zadaće drugih religija. Štoviše, on drži da se danas od svih njih očekuje da odgovore na to što su učinile za mir, opraštanje suživot, snošljivost i razumijevanje; koliko su pomogle osamljenima, bolesnima, odbačenima, umornima i jesu li digle glas u korist siromašnih, iskorištavanih i obespravljenih. Različite deklaracije i srdačni razgovori svijet jednostavno ne zanimaju, budući da on sam to danomice čini.²⁵ Pa ipak, krivo bi pomislio onaj tko bi povjerovao kako Mardešić u tom i takvom društvenom angažmanu nivelira sve religije. Istina, on zagovara prestanak bojovnosti unutar religija, kad je o njihovu odnosu prema svijetu riječ i kad je riječ o njihovim međusobnim odnosima, jer »cijena bojovnosti u religijama očito pada, a rastu vrednote čovječnosti i vjere u zajedničku bolju budućnost«,²⁶ ali to još uvijek nije kapitulacija pred »terorom relativizma«, kako bi rekao Benedikt XVI. »Tko danas u suvremenom svijetu hoće vjerovati – kaže Mardešić – *taj mora ploviti protiv struje svijeta i vjetrova javnosti* (podcrtao Š. M.). Stoga će kršćana biti sve manje jer jednostavno neće moći više hiniti svoje kršćanstvo u potpuno svjetovnom svijetu. Oni pak koji ostanu i opstanu, nosit će obilježje dobrote, istinoljubivosti, vjerodostojnosti, iskrenosti, dijaloga i radosti. Vjera se sada prihvaća kroz kušnje slobode, a ne kroz prijetnje strahom. Zlo je najprije u nama i njega treba pokušati iskorijeniti: dobro je u bližnjemu i njega valja poticati. Otud i obrat u odnosu prema svijetu: nema neprijatelja, nego braće; nema protivnika, nego bližnjih. Kršćanin nije čovjek protiv drugoga nego za drugoga – kao što je to bio Isus Krist.«²⁷ Očito, dakle, da Mardešić zagovara tipično kršćansku dobrotu, onu jedinstvenu, kristovsku, kao specifično kršćanski doprinos demokratskom, a to znači i političkom djelovanju.²⁸ Jednoznačnice Mardešićeve dobrote, koje on sâm spominje, jesu, dakle: ljubiti neprijatelje svoje, dati život za

24 *Isto*, 305-306.

25 *Usp. isto*, 306.

26 Ž. MARDEŠIĆ, *Odgovornost kršćana za svijet*, 25.

27 J. JUKIĆ, *Lica i maske svetoga*, 10.

28 U Predgovoru svojoj knjizi *Lica i maske svetoga*, izdane 1997. godine, dakle, neposredno nakon Domovinskoga rata, on piše: »Nakon svega što smo doživjeli i proživjeli postalo je najzad razvidno da državnost i neovisnost još nisu kršćansko nego tek građansko postignuće koje su drugi narodi davno ostvarili. Štoviše, nije to ni demokracija, a kamoli njezini potiskivani počeci. Za postati kršćaninom traži se ispunjenje mnogo težih i posve drukčijih dužnosti od redovitih svjetovnih obveza. Obećana je zemlja na nebu, a ne ovdje u političkim oslobođenjima. Otud mnoštvo nesporazuma koje knjiga pokušava rasvijetliti i preduhitriti, barem u teorijskoj raspravi i povijesnoj opomeni. Ako je nerijetko u središtu pozornosti upravo rat, ništa ne treba začuditi kad se znade da je on bio naša drama i naša sudbina. A kršćanstvo je poruka mira u najdubljem smislu: do praštanja i križa za grijeh drugih« (*isto*, 10-11).

bližnje, imati čisto srce, ne suditi druge nego sebe, biti krotak, ponizan, mirotvoran, milosrdan, oprostiti bratu, moliti za progonitelje, ne činiti pravdu da nas ljudi vide, izabrati uska vrata i tijesan put, pomagati osamljenima, bolesnima, odbačenima, umornima, dizati glas u korist siromašnih, iskorištavanih i obespravljenih, mir, opraštanje, suživot, snošljivost i razumijevanje, istinoljubivost, vjerodostojnost, iskrenost, dijalog i radost.²⁹

3. Politika i političnost vjernika u suvremenoj Hrvatskoj

Svoju viziju kršćanskoga načina političkog djelovanja Mardešić ne crpi samo iz osobne duhovnosti i vjerničke meditacije, nego i iz nauka II. vatikanskog sabora.³⁰ Upravo orisana dobrota, koju on zagovara i kao sadržaj i kao metodologiju kršćanskoga društvenog djelovanja, odgovara na pitanje: Kako bi to djelovanje moralo izgledati? No postoji i pitanje: Kako ono ne bi smjelo izgledati? Ako prvi odgovor izgleda previše apstraktan, onda se za ovo drugo pitanje, nažalost, može uprijeti prstom u sasvim konkretne promašaje vjernika i Crkve na tom području. Mardešić sve njih svrstava pod kategoriju »bojovne religioznosti« i »bojovnoga katolicizma«. Taj bojovni katolicizam nekad je bio oficijelan, što će reći da je karakterizirao katolički odnos prema politici po svemu svijetu, pa onda i na našem području. Tipičan obrazac takvoga katolicizma – tj. katolištva kao ideologije – u nas Mardešić vidi u Hrvatskom katoličkom pokretu,³¹ posebice u djelu biskupa Mahnića,³² a primjećuje pokušaje njegova ponovnog buđenja i ustroja i u slobodnoj i demokratskoj Hrvatskoj. »Nije nam ama baš

29 »Otkriva se naime kako su se do nedavno postojeće religije opisivale više teorijski nego povijesno. Bilo je glavno izložiti što pojedine religije točno naučavaju, a ne kako taj svoj nauk istinski žive. Ako smo dobro poznavali sadržaj svetih knjiga već smo sve znali o njihovim religijama. (...) Pritom, dakako, nitko nije pitao u kojoj mjeri vjernici tih religija žive svoju vjeru i kakvo im je ostvarenje svetih uvjerenja. Danas se stanje potpuno promijenilo. Religije se počinju sve učestalije proučavati u djelatnom i povijesnom ostvarenju, a ne u teorijskom i doktrinarnom značenju. Ne pita se naime koliko je neka religija uzvišena ili istinita, nego koliko je ona u zbilji dosljedno življena, jer je upravo utjelovljenje njezina poglavita uzvišenost i istina. Zato idealna načela neće više opravdavati zla djela, nego će samo dobra djela opravdavati idealna načela« (isto, 306).

30 Usp. o tome više u: Š. MARASOVIĆ, Katolištvo Željka Mardešića, *Nova prisutnost*, 6 (2008) 2, 165-184.

31 Više o Hrvatskom katoličkom pokretu usp. Zlatko MATIJEVIĆ (ur.) *Hrvatski katolički pokret*, Zagreb, 2002.

32 »Dok u teološkim časopisima nesmanjeno živi koncilski duh Tomislava Šagija-Bunića, dotle se u novinama, što se izjašnjavaju za katoličke, vratila pretkoncilaska netrpeljivost Antuna Mahnića iz dalekih početaka XX. stoljeća« (Ž. MARDEŠIĆ, *Odgovornost kršćana za svijet*, 58). Tu tvrdnju on ovako potkrepljuje: »Ono što želimo naglasiti jest činjenica da je upravo biskup Antun Mahnić pokušao katolički svjetonazor staviti u

nikako jasno – piše on – zašto bi svijet povjerovao vjernicima kada ga oni neprestance napadaju, sumnjiče, ozloglašuju, osuđuju i proklinju. Stariji naraštaj vjernika vidio je u svijetu samo zlo i grijeh, ništa dobro i vrijedno podrške... (...) Pesimizam starih naraštaja dolazi iz politike, a ne iz kršćanstva. Zato ga valja u ime kršćanstva odbaciti.«³³

I upravo je to ono što ga najviše žalosti jer takva ideologizacija katolištva ne samo da je povijesni anakronizam, nego je i politički promašaj, proigravanje šanse i naposljetku sablazan. Zato on otvoreno govori o opasnosti obnove »bojovnog političkog katolicizma« u nas, »što čak mjestimice već potiče mržnju i zabacivanje demokracije u društvu«.³⁴

»Grešna prigoda« za jedno takvo zbivanje u nas jest i pobjeda u Domovinskom ratu, pobjeda nad neprijateljem koji nije krio i ne krije i svoju antikatoličku opsesiju. Lako se u takvim okolnostima dogodi da se pojmovi pomute, pa da se više ne zna točno što je narod, a što Crkva, što vjera, a što politika i slično. Stoga Mardešić, s bolju konstatira: »Tko prelista novine – neke katoličke i njima slične – uvjerit će se kako je u nas već potpuno prevladala povijest nad budućnošću: jednako narodna i crkvena. Ima svećenika i zauzetih vjernika koji su ispisali cijelu biblioteku tekstova, a da nikad nisu ni spomenuli ključne riječi II. vatikanskog koncila i sadašnjega Pape: dijalog, ekumenizam, vjerska sloboda, nada, radost, opraštanje, kajanje, pomirenje, mir, snošljivost, pomaganje, dobrota, skromnost. Samo pričaju – strašeći ionako zastrašen narod – o nekoj pobjedi nad zlim svijetom koju će nam upravo kršćanstvo najučinkovitije omogućiti. Kao da smo toliko naivni pa ne znamo o čemu se zapravo radi: o političkim iščekivanjima i svjetovnim obračunima koji su već jednom u prošlosti izgubljeni.«³⁵ Uočavamo da nabraja svu paletu inačica dobrote koja bi trebala resiti kršćanski način društvenoga angažmana kojih zapravo nema, dok i na pretek ima onoga čega ne bi smjelo biti, a to su svjetovni obračuni i neshvatljiva okrenutost povijesti uz, dakako, potpuno ignoriranje Koncila. U toj krivoj euforiji među pristalicama trijumfalnog i političkog katolicizma, Mardešić gotovo svetopisamski i proročki ponavlja: »Zato ovdje i nije toliko odlučujuće pitanje vraća li se kršćanstvo danas pobjedonosno natrag u svjetovno društvo, nego je li ono politička pojava, ili evanđeosko i koncilsko svjedočenje u tome svijetu (podcrtao Š. M.). Jer tek takvo kršćanstvo spašava svijet, drugačije ga jamačno samo napušta i izdaje.

pravi plan cijelog hrvatskog društva, a sve drugo njemu podrediti. Bio je dakle ideolog katolicizma, što znači da je ideje ili svjetonazore digao na razinu društvenog sustava ili poretka. Da bi to ostvario ustrajavao je u potpunosti katolicizma, bez popuštanja i iznimke, svagdje i uvijek« (Ž. MARDEŠIĆ, *Rascjep u svetome*, Zagreb, 2007, 797).

33 Ž. MARDEŠIĆ, *Odgovornost kršćana za svijet*, 15 i 17 passim.

34 Usp. isto, 34. O političkom katolicizmu; usp. Mario STRECHA, *Katoličko hrvatstvo*, Zagreb, 1997, odnosno Ž. MARDEŠIĆ, *Rascjep u svetome*, 845-886.

35 Ž. MARDEŠIĆ, *Odgovornost kršćana za svijet*, 27-28.

Nemojmo, dakle, dozvoliti da nam pod krinkom vjere podmetnu koristoljubivu političnost.«³⁶ Odnosno: »Nije, dakle, na nama kršćanima da pobjeđujemo svijet nego da ga dobrotom spašavamo. Pobjede ostavimo političarima, a na sebe preuzmimo svjetovne poraze malenih i slabih. Jer njih je veliko mnoštvo i oni od nas očekuju pomoć.«³⁷

Mardešićeva bol nad proigranom povijesnom i epohalnom šansom katolika i Crkve u ovom prijelaznom periodu u Hrvatskoj sasvim je shvatljiva jer malo se kojem naraštaju takvo što nudi. Ovaj je, naime, naraštaj imao milost i da živi u pokoncilskoj Crkvi i da doživi slobodnu i demokratsku Hrvatsku i da se u svojem suočavanju s povijesnom zadaćom osloni kako na brojna pozitivna, tako i na još brojnija negativna iskustva katolika i Crkve u drugim zemljama Europe i svijeta. Nije, naime, trebalo izmišljati »toplu vodu«, već samo zahvatiti. No, pokazalo se da za takvo što još nismo bili sazreli, mada se desetljećima stvarao suprotan dojam. Crkva se u nas »nije zaputila od sjajnih postignuća koncilske obnove nego se vratila u nedovršenu prošlost, čime se onda počela najviše razlikovati od Crkve u bivšim socijalističkim porecima: tamo je prvi korak bio iskazana anatema, a zadnji dijalogom, dok se u nas zbilo baš obrnuto. Počeli smo proklinjati sve i svakoga i izmišljati neprijatelje više od komunista. Gotovo je neshvatljivo da smo nekad uspijevali dijalogizirati s nevjernicima, a danas nismo u stanju ni s vjernicima drugačijeg političkog opredjeljenja, što je samo dokaz više da nam je još uvijek bliža izopačena političnost nego čovjekoljubivo kršćanstvo. Ne može se istodobno biti u vjeri dobrostiv prema svima, a u politici slijepo braniti samo svoju posebnu skupinu najbučnijih. Jedno isključuje drugo.«³⁸ Očito je riječ o nedovoljno proživljenim elementima kršćanske vjere, zbog čega se onda onaj društveni višak bez osobnoga pokrića pojavljuje kao bojovna ideologija. To je razlog zbog kojega onda, uza svu većinsku procentualnu pripadnost Hrvata katoličkoj konfesiji, na razini društvenog života mi ne registriramo onu dobrotu koja bi morala biti društveni i politički epifenomen osobne vjere. Mržnja se pokazala i prejakom, i pre bučnom i previše raširenom, kako na vanjskom tako i na unutrašnjem planu, a da ne bi dovela u pitanje ozbiljnost i realnost kršćanskoga legitimiteta onih koji su u njoj sudjelovali, a na kršćanstvo se pozivali. Zato će Mardešić jasno napisati: »Ono što ipak nije pošteno jest pokušati zloupotrijebiti kršćanstvo u nekršćanske svrhe. A mržnja prema političkom protivniku sigurno nije, niti može biti cilj kršćanstva. Mnogi vjernici to podnose jer misle da je svaki saveznik dobro došao ako pomaže istoj stvari. To, doduše, može vrijediti u politici, ali nikad u kršćanstvu jer se upravo po čistoći sredstava ono odlikuje i razlikuje od politike. Zato se

36 *Isto*, 128.

37 *Isto*, 50.

38 *Isto*, 37.

zlim putovima ne može nikad stići do dobrih ostvarenja. To bijeli starac Ivan Pavao II. uporno govori i ponavlja.«³⁹ Ovakvo stanje u nas Mardešić pokušava ilustrirati uz pomoć *reductio ad absurdum* tako što će ukazati da upravo javno deklarirani katolici – dakle po definiciji antimarksisti – zapravo usvajaju i prakticiraju osnovne postavke Marksove teorije. »Svojim životom – kroz ovih deset godina vladanja – nisu vjernici uspjeli upravo ničim opovrgnuti stajalište K. Marxa da je svako društvo sastavljeno od sukoba privatnih interesa, trke za bogatstvom i položajima, a ne od ljudskih ideala i moralnih zasada.

Je li K. Marx imao pravo? Jest i nije – to ovisi o kršćanima koji se trude izgraditi bolje društvo. Jedne ideje se, naime, ne mogu pobijati drugim idejama nego samo drugačijim životom. Povijest se potrudila obezvrijediti jedan dio marksističkog nasljeđa, dok je drugi ostao u rukama kršćana. Nažalost, prvi ispit nisu položili. Zato je ključno pitanje upravo ovo: jesu li iz toga neuspjeha kršćani nešto naučili, ili će opet ponavljati iste pogreške? To zacijelo ovisi o njihovu kršćanstvu, a ne o politici koju su prihvatili. Dok se to ne obrne, K. Marx će imati pravo.«⁴⁰

Zaključak

Kršćanin u politici za Željka Mardešića samo onda ima pravo na kršćanski atribut, ako u politici ne djeluje »kao kršćanin«, nego »kršćanski« – jer »biti kršćanin« bez utemeljenosti u konkretnom kršćanskom životu, jest puka ideologija, i utoliko samo jedna od varijacija na već poznate, pa time i sasvim suvišne teme. Ono, pak, bitno kršćansko na društvenoj se razini pokazuje i dokazuje kao – dobrota. I to ne bilo koja i bilo kakva, nego ona teologalna, kristocentrična, samoprijegorna, sveobuhvatna. Stoga kršćanstvo za kršćanina u politici nije program, nego metodologija: program je uvijek sekularan i profan, a metodologija je vrhunarska. Kršćani se stoga, sasvim sukladno nauku Koncila, mogu opredijeliti za različite političke stranke, dakako, ukoliko one nisu programski usmjerene protiv kršćanske vjere i morala, ali im metodologija djelovanja treba da bude zajednička, a to je – dobrota. Nekoć nije bilo tako, naprotiv, na djelu je bio politički i bojovni katolicizam. Nažalost, upravo taj politički, bojovni katolicizam u Hrvatskoj je, prema Mardešićevu uvjerenju, i u najnovije vrijeme »nadvladao i nadjačao koncilsko kršćanstvo u mnogim svojim očitovanjima«, ⁴¹ premda je većina katolika u nas koncilski opredijeljena. Postavljajući pitanje koje su glavne oznake tog političkog katolicizma u nas,

³⁹ Isto, 80.

⁴⁰ Isto, 20-21.

⁴¹ Ž. MARDEŠIĆ, *Rascjep u svetome*, 878.

Mardešić odgovara: »U prvom redu ravnodušnost, beznađe, fascinacija zlom, netrpeljivost, političko shvaćanje crkvenosti, strah od svijeta, sumnja u demokraciju, demonizacija moderniteta i sekularizacije, opsjednutost prošlošću i napokon – recimo to bez uvijanja – mržnjom prema svemu onome što nije katoličko i naše.«⁴² Ako se, dakle, odbaci taj i takav politički katolicizam, kao ideologija, i prihvati koncilsko katolištvo kao život i metodologija društvenoga i političkoga djelovanja, onda proizlazi da je u suvremenim okolnostima političko djelovanje katolika zapravo isto što i njegova »nova prisutnost« u društvu.

Literatura

- Boff, L., *Crkva, karizma i vlast*, Zagreb, Stvarnost, 1987.
- Gibellini, R., *Teologija dvadesetog stoljeća*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1999.
- Höffner, J., *Kršćanski socijalni nauk*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, 2005.
- Jukić, J., *Budućnost religije*, Split, Matica Hrvatska, 1991.
- Jukić, J., *Lica i maske svetoga*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 1997.
- Jukić, J., *Religija u modernom industrijskom društvu*, Split, Crkva u svijetu, 1973.
- Krišto, J., *Hrvatski katolički pokret (1903-1945)*, Zagreb, Hrvatski institut za povijest – Glas Koncila, 2004.
- Marasović, Š. »Kršćanski identitet i politički angažman«, u S. Baloban (ur.), *Socijalna budućnost Hrvatske*, Zagreb, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, 2002.
- Marasović, Š., Željko Mardešić – živi glas Koncila, *Nova prisutnost*, 3 (2005) 2, 349-354.
- Mardešić, Ž., *Svjedočanstva o mirotvorstvu*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2002.
- Mardešić, Ž., *Odgovornost za svijet*, Sarajevo – Zagreb, Svjetlo Riječi, 2005.
- Mardešić, Ž., *Rascjep u svetome*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2007.
- Maritain, J., *Cjeloviti humanizam*, Zagreb, 1989.
- Matijević, Z. (ur.) *Hrvatski katolički pokret*, Zagreb, 2002.
- Strecha, M., *Katoličko hrvatstvo*, Zagreb, B.A.R.B.A.T., 1997.
- Socijalni dokumenti Crkve, *Sto godina Katoličkog socijalnog nauka*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1991.

42 *Isto*, 880.

Summary

Mardešić's vision of Christianity and politics – before and today

As an active and practicing Catholic who has not dealt with the sociology and phenomenology of religion for pure leisure, but more so for his fundamental interest in the adequate and efficient presence of Christianity in social and political life, Ž. Mardešić was greatly dissatisfied with the approach Catholics had towards social and political life before the Second Vatican Council and was also disappointed with the way Catholics had entered into that life in Croatia after having gained independence from Yugoslavia and committing itself to a democratic system. Therefore it was proven to be interesting and of necessity to see what his vision of Christianity and politics used to be and what it is today, which is also the topic and mission of this article. In order for this issue to be enlightened, the author of this article has divided his work into three sections in trying to find the answer to three questions: 1. What does Ž. Mardešić consider politics to be? 2. In his opinion, what elements of Christianity make it socially and politically relevant? 3. What did this relationship bear a resemblance to before and what does it look like today, especially in Croatia after the Second Vatican Council and Homeland War?

In searching for the answer to the first question, the author noted that according to Ž. Mardešić, politics is in fact the same as democracy since it is the only social system in which »polis« becomes an area of active responsibility for »demos« and accordingly, a precondition for the possibility of a Christian engagement for the common good. The author finds the answer to the second question in goodness, and not just any goodness; it is a specific Christian goodness, Christ-like and Christ-centred which includes love towards the enemy, which in its core is a self-giving service to others; everything else, he puts under the syntagm of »evil politics« or »politicizing« which is only another form of egoistic rule, a fruit of an ideology and a hotbed of hate. In the third section, the author points to Mardešić's conclusion that amongst Catholics in a free and independent Croatia »politicizing« rather than »politics« still prevails. More so, that pre-Council Catholicism and not Council Catholicism dominates.

Key words: democracy, goodness, Catholicism, politics, politicizing, ideology.